

МЕТОДИКА ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНИХ ЗАСОБІВ У ФОРМУВАННІ ІНШОМОВНОЇ КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ НАВЧАЛЬНИХ КОМП'ЮТЕРНИХ ПРОГРАМ В ПРОЦЕСІ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ

П.Г. Асоянц

Київський національний лінгвістичний університет

Н.В.Кадикова

Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка

Стаття присвячена питанню використання навчальних комп'ютерних програм в процесі організації самостійної роботи студентів. Розкриті питання доцільності використання комп'ютерних технологій в процесі навчання іноземної мови та визначені особливості навчальних комп'ютерних програм.

Ключові слова: організація самостійної роботи студентів, навчальна комп'ютерна програма.

П.Г. Асоянц, Н.В.Кадикова. Особенности использования обучающих компьютерных программ в процессе организации самостоятельной работы студентов. Статья посвящена вопросу использования учебных компьютерных программ в процессе организации самостоятельной работы студентов. Раскрыты вопросы целесообразности использования компьютерных технологий в процессе обучения иностранному языку и определены особенности обучающих компьютерных программ.

Ключевые слова: организация самостоятельной работы студентов, обучающая компьютерная программа.

P.G. Asoyants, N.V. Kadykova. Features of educational computer program's using in organizing students' autonomous learning. The article deals with the question of educational computer program's using in organizing students' autonomous learning. The expediency of computer technologies' using in studying of foreign language and the educational computer program's features were examined.

Key words: organizing of students' autonomous learning, educational computer program.

У сучасних умовах стрімкого розвитку науки і техніки, швидкого накопичення та оновлення інформації необхідно перш за все навчити майбутнього фахівця орієнтуватися у потоці інформації, тобто навчити вчитися. Сучасне суспільство вимагає від індивіда постійного розвитку та удосконалення. У зв'язку з цим першочергового значення набуває система вищої освіти як один із визначальних факторів, що впливає на професійне становлення особистості. Саме тому від якості вищої освіти безпосередньо залежать як успіхи окремої людини, так і загальний позитивний розвиток суспільства.

Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній і науковий простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності в контексті європейських вимог, приєднання до Болонського процесу. У країнах-членах Ради Європи виникає потреба підготувати студентів до самостійного навчання упродовж всього життя, що стало причиною переходу від механічного накопичення знань до розвитку вмінь та здібностей кожного студента. З цієї метою все більше

уваги приділяється організації самостійної роботи студентів, під час якої у них формується навчальна компетенція. [3]

Усі світові та запропоновані останнім часом національні стандарти в основу навчання ставлять самостійну навчальну діяльність. Впровадження кредитно-модульної системи навчання у вищих навчальних закладах України передбачає відведення 50% навчального часу на самостійну роботу студентів. Збільшення обсягу часу, який відводиться на самостійну роботу, вимагає підвищення інтенсивності самостійної підготовки. Таким чином, створюється необхідність пошуку нових методів і засобів організації самостійної роботи студентів. [1]

Сьогодні у вищих навчальних закладах перевага віддається активним методам навчання, які спрямовані на формування у студентів самостійності, гнучкості, варіативності, критичності мислення. В останні роки навчання різних дисциплін, в тому числі й іноземної мови, передбачає широке залучення комп'ютерних технологій. Основним питанням у застосуванні комп'ютерних технологій є створення нових комп'ютерних програм. Їх структура, зміст мають бути організовані таким чином, щоб активізувати сприйняття та засвоєння професійних знань.

Розробкою і впровадженням у навчальний процес нових інформаційних технологій займається ряд дослідників. Дидактико-педагогічні та методичні проблеми інформатизації навчального процесу вивчали В.П. Беспалько, М.І. Жалдак, Ю.С. Рамський, О.В. Співаковський та ін. У працях Ю.І. Машбиця, Н.Ф.Тализіної досліджувалися психолого-педагогічні аспекти використання інформаційних технологій у навчальному процесі. Ними з'ясовано, що інформаційно-комунікаційні технології, підвищуючи активність пізнавальної діяльності студента, приводять до перебудови навчального процесу в бік самостійних форм навчання зі скороченням кількості лекцій і семінарів. Удосконаленню використання сучасних комп'ютерних програмних технологій у вивченні іноземної мови присвячені наукові праці українських вчених Н.О.Голівер, Т.С.Скубашевської та ін. На думку Н.О.Голівер, розроблення та впровадження у практику комп'ютерних програм дає можливість здобути максимальний педагогічний ефект з найменшими витратами матеріальних засобів та зусиль. Т.С. Скубашевська вважає комп'ютерні програми досить ґрунтовною основою оволодіння іноземною мовою. П.Г.Асоянц, А.П.Журавльов, О.П.Норенко, Г.С.Чекаль займаються розробкою та аналізом комп'ютерних курсів, програм, вправ. Отже, новим поштовхом до розвитку теоретичних і практичних питань, пов'язаних із організацією самостійної роботи студентів, є активне впровадження у навчальний процес ідей комп'ютерного навчання, застосування під час самостійної роботи комп'ютерних програм.

Метою статті є розгляд особливостей використання навчальних комп'ютерних програм в процесі організації самостійної роботи студентів.

Застосування методів комп'ютерного навчання сприяє розвитку розумових, творчих здібностей студентів, підвищує їхню зацікавленість та активність в оволодінні знаннями. Використання нових технологій дає змогу вирішити певні дидактичні завдання, що постають

перед сучасним викладачем під час організації самостійної роботи студентів. Особливо привабливими є, на нашу думку, можливість диференціації, поглиблення індивідуалізації навчання, розширення інформаційних можливостей, контролю та самоконтролю за процесом, використання творчих завдань.

Основна мета використання комп'ютерних технологій у навчанні іноземних мов – формування мовленнєвих навичок і вмінь, контроль знань, визначення та оцінювання ступеню сформованості навичок та вмінь. В останні роки досить інтенсивно розробляється програмне забезпечення для навчання іноземних мов. Сучасні комп'ютерні програми можуть широко використовуватися для ознайомлення студентів з новим мовним матеріалом, новими зразками, на етапі тренування та застосування знань, навичок і вмінь. За їх допомогою студенти мають можливість виконувати такі види навчальної діяльності:

- тренування у правописі;
- вивчення лексичного матеріалу;
- удосконалення розуміння аудіотексту;
- розвиток техніки читання;
- вивчення граматики;
- навчання писемного мовлення;
- тренування вимови.

Комп'ютер дає змогу моделювати умови комунікативної діяльності, реалізовувати їх у різноманітних тренувальних вправах ситуативного характеру.

Розглянемо комп'ютерні програми, які можна використовувати для самостійної роботи студентів при вивченні німецької мови .

"Learn To Speak German" є програмою, яка індивідуалізує навички оволодіння мовою. Користувач має можливість обирати свій власний темп навчання з використанням оцінки навичок, моніторингу індивідуально змісту навчання і розробленого індивідуально плану навчання.

Курс побудований за принципом зростання складності. Він складається з чотирьох розділів: *Основи мови, Базовий курс, Повний курс та Фільми про Німеччину.*

Кожен урок розпочинається з перерахування цілей навчання. Це дає можливість користувачеві визначити, якого роду знання він може отримати з цього уроку.

Перший розділ містить два підрозділи. У підрозділі *Основи фонетики* користувач ознайомлюється з алфавітом німецької мови, тут здійснюється навчання вимови голосних, приголосних, а також сполучень голосних і приголосних звуків. У підрозділі *Основи лексики* користувача вводять у лексику тем «Цифри», «Час», «Календар», «Кольори», відпрацьовує вимову, вчиться вживати лексику в простих реченнях.

Перед початком роботи з програмою користувачеві пропонується виконати попередній тест, який дає змогу йому оцінити рівень своїх знань.

Розглянемо основні розділи комп'ютерного курсу. Базовий курс складається з таких підрозділів: *Уроки* та *Імітація розмови*. Під час роботи над уроками користувач працює за такими напрямками: *Словник*, *Спілкування*, *Граматика*, *Вправи*. *Словник* використовується для вивчення простих слів і виразів і дає розширений перелік споріднених слів. Засвоївши слова, користувач переходить до практичної роботи з ними: відпрацювання вимови, використання в коротких реченнях, за якими йде моделювання бесід з носіями мови. У підрозділі *Спілкування* користувач тренується у використанні вивчених виразів за допомогою коротких діалогів. Діалоги представлені на екрані разом з відповідними відеосюжетами, які допомагають поліпшити навички розпізнавання і запам'ятовування. Пояснення основ граматики подано в підрозділі *Граматика*. Тут можна вивчати граматичні теми в режимі відео або в текстовому режимі. Уроки *Базового курсу* закінчуються системою вправ. *Вправи* дають можливість здійснити практичне відпрацювання лексики, граматики, які були введені в цьому уроці. У підрозділі *Імітація розмови* користувач може розмовляти з носієм мови, що з'являється на екрані. Реакція користувача у відповідь визначає напрям і результат діалогу з персонажем на екрані.

Повний курс складається з таких підрозділів: *Словник*, *Розповідь*, *Діалог*, *Граматика*, *Вправи*, *Практика*. Після опрацювання лексики теми, користувач виконує вправи, які формують лексичні навички. У *Розповіді* використовуються лексичні одиниці обраного уроку, тому користувач може прослухати вивчену лексику в контексті. Для того щоб покращити навички розпізнавання і запам'ятовування, лексика представлена на екрані разом з відповідними відеосюжетами. Такі візуальні підказки полегшують розуміння розповіді. *Діалог* представлено у відеоролику, в якому персонажі залучені до спілкування. Країнознавчий матеріал, що додається до діалогу, дає інформацію про звичаї і традиції Німеччини. Вправи другої групи містять декілька типів вправ, які формують навички читання, усного мовлення і аудіювання та вправи, призначені для відпрацювання граматичних явищ. У підрозділі *Практика* користувач має можливість розвивати навички діалогічного мовлення, розмовляючи з носієм мови, який з'являється на екрані.

Цікавим розділом, що завершує комплекс завдань, є розділ, що містить фільми про Німеччину. Кожен фільм відображує різні аспекти культури мови, що вивчається, життя людей і країни. У фільмі використовується лексика і граматики, які були вивчені в попередніх уроках. Користувач може вибрати – дивитися фільм у супроводі тексту німецької або в перекладі рідною мовою.

Програма пропонує на вибір *Режим Вправ* або *Інтерактивний Режим*: в режимі *Вправи* є система підказок, причому можна одержати три підказки до кожного питання. У *Інтерактивному режимі* підказок немає. В обох режимах система оцінює точність кожної відповіді і після закінчення уроку з'являється діалогове вікно з рейтингом на основі середнього відсотка правильності відповідей користувача.

Програма дає змогу вивчати мову і через Інтернет. *Онлайновий режим* сполучає користувача з сайтом Learn To Speak World Wide Web site.

Отже, «Learn To Speak German» – це багатоаспектна комп'ютерна програма, здатна формувати всебічне вільне володіння німецькою мовою, починаючи з читання і розуміння і закінчуючи читанням і письмом. Ця програма містить курси з поступовим нарощуванням складності навчання, в яких велика увага приділяється формуванню навичок за рахунок повторення з використанням різноманітних вправ і практичного відпрацювання вивченого матеріалу. Поєднуючи навчання на основі відео-, аудіозасобів, підручника і роботи в діалоговому режимі, програма забезпечує навчання всіх видів діяльності.

Відомо, що найбільш ефективним способом вивчення іноземних мов є повне занурення в мовне середовище. «Deutsch Gold» максимально наближає користувача до цього середовища.

«Deutsch Gold 2000» є комплексним посібником з німецької мови. Усі розділи курсу (*Діалоги, Словник, Фільм, Граматика*) інтегровані в єдину навчальну систему. «Deutsch Gold 2000» динамічно і рівномірно розвиває усі аспекти мови взаємопов'язано, а не розрізнено.

Розділ *Діалоги* призначений для відпрацювання навичок діалогічного мовлення. В цьому розділі демонструється діалог, стаття, уривок з популярного фільму. Користувач має можливість, прослухавши діалог без пауз, перейти в режим прослуховування, записати і порівняти на слух і візуально свій варіант вимови з еталонним, написати весь текст діалогу у формі диктанту.

Підрозділ *Аудіювання* призначений для прослуховування матеріалу уроку. Він дає змогу прослуховувати урок як в звичайному режимі (без пауз і повторів), так і в режимі повторення реплік.

Підрозділ *Навчання вимови* призначений для відпрацювання вимови окремого слова, фрази або речення. Користувачеві представлена вимова еталону (диктора) як в звуковій, так і в графічній формі (у формі осцилограми). Користувач має можливість записати свій варіант вимови і порівняти його з еталоном. Тренування полягає у багатократному перезаписі свого варіанту вимови заданої фрази, прослуховуванні її і порівнянні з еталоном як на слух, так і графічно.

Під час роботи в підрозділ *Навчання правопису (Диктант)* користувач записує текст (вирішується завдання зворотного перекладу). Програма здійснює перевірку або за літерами, або за рядками. Підрозділ забезпечений також автонабором, що дає можливість користувачеві отримувати підказку (літеру або фразу) залежно від поточного режиму перевірки.

У режимі *Диктант* реалізовано два режими перевірки : за фразами – перевірка після введення речення з аналізом помилок; за літерами – перевірка набору кожної літери, при якому набір неправильної літери не допускається.

За допомогою підрозділу *Словник* користувач поповнює свій словниковий запас. Навчання проходить послідовно в 4 етапи. На першому етапі комп'ютер називає слова (близько 16), показуючи їх при цьому на ілюстрації або в тексті, а користувач, запам'ятавши слова, виключає їх

з циклу повтору. Етап моделює відомий методичний прийом – роботу з картками. Другий етап пропонує користувачеві виконати зворотню дію, а саме: показати названий комп'ютером об'єкт або його назву. При цьому якщо слово вказане правильно – воно виключається з циклу. Якщо ні – то користувачеві видається голосове повідомлення про помилку і показується правильний варіант відповіді, а при наступному повторному циклі слово повторюється. Таким чином, перехід на 3-ій етап автоматично здійснюється лише тоді, коли усі слова на другому етапі користувач зазначить правильно.

Третій етап навчає правильного написання вивчених слів. Користувачеві пропонується написати усі нові слова, які він вивчив. У разі правильності написання слова – видається підтвердження, а у разі помилки – попередження і правильний варіант.

Четвертий етап призначений для відпрацювання вимови нових слів. Він дає змогу прослухати нове слово, записати свій варіант його вимови, прослухати його і порівняти з еталонним як візуально (по осцилограмі), так і на слух.

Таким чином, пройшовши усі 4 етапи, користувач поповнює свій словниковий запас (етап 1), закріплює отримані знання (етап 2), вчиться правильно писати нові слова (етап 3) і вимовляти їх (етап 4).

Підрозділ *Грамматика* є систематизованим підручником з граматики, забезпеченим вправами на заповнення пропущених фрагментів в тексті. У кожній вправі потрібно підібрати пропущене в тексті слово або поставити його в правильній формі. При цьому можна як вписувати пропущене слово або словосполучення, так і вибирати його зі списку.

Німецька фонетика представлена в курсі окремою навчальною системою. Це теоретичний матеріал і вправи для опрацювання кожного звуку, інтонації, наголосів, швидкості і ритмічності мови.

Глибоко продумана методика, розроблена спеціально для комп'ютерного навчання іноземних мов, величезний обсяг ретельно підбраного матеріалу і інтелектуальні засоби контролю в сукупності створюють усі передумови для ефективного вивчення німецької мови. «Deutsch Gold 2000» буде корисний усім: і початківцем, і тим, хто продовжує вивчення німецької мови. Початківці зможуть придбати базовий словниковий запас, вивчити граматичні правила і фонетику німецької мови, навчатися легко розуміти мову і тексти німецькою мовою і зможуть спілкуватися на побутові теми. Ті, що знають німецьку мову, зможуть істотно поповнити словниковий запас, завдяки спеціальній методиці пофразового опрацювання діалогу поліпшать ритмічність і швидкість вимови.

Основою програми «TeLL me More» є лежить індивідуальний підхід до кожного користувача. Це означає, що план занять розробляється з урахуванням конкретного рівня мовної підготовки, цілей, здібностей і часу, який може бути приділений навчанню.

Перед початком роботи з програмою користувач може вибрати найбільш прийнятну для нього модель навчання, а також режим роботи. «TeLL me More» пропонує *Керований* та *Вільний* режими роботи.

Керований режим дає змогу користувачеві вибрати програму навчання, яку «TeLL me More» сформує згідно з параметрами, заданими користувачем в *Щоденнику*. Користувачеві доступні дві програми навчання. Повна програма навчання пропонує повну модель навчання, тобто розвиток чотирьох основних навичок: читання, говоріння, аудіювання, письма. Уроки і завдання розташовані в порядку зростання їх складності, їх треба виконувати одне за одним. Якщо користувач обирає цю модель, то в *Карті успішності* буде відображена діаграма його успіхів. Вибіркова програма навчання дає можливість працювати над удосконаленням окремих мовних навичок.

Вільний режим дає змогу працювати з «TeLL me More» і розробляти модель навчання самостійно.

На *Карті успішності* по вертикалі задані основні уроки і уроки для повторення пройденого матеріалу, а по горизонталі – 25 видів завдань. *Карта успішності* дає змогу користувачеві не лише поетапно освоювати програму навчання, але і стежити за власними успіхами.

Уроки на повторення пройденого матеріалу дають можливість оцінити отримані навички.

У програмі можна працювати з діалогами в трьох режимах: вивчення, вимова і аудіювання. Діалог-вивчення ознайомлює користувача з темою уроку, зокрема з лексикою і виразами, характерними для розмовної мови. Діалог-аудіювання перевіряє розуміння прослуханого тексту. В цьому режимі користувач має відповідати на питання. Розділ *Вимова* сприяє удосконаленню артикуляції при відтворенні окремого звуку, слова або цілого речення, що трапляється в діалозі. Користувач може прослухати і повторити звук, слово або речення стільки разів, скільки це необхідно. Детальні анімації у фонетичних вправах покажуть користувачеві артикуляцію, необхідну для утворення правильного звуку.

«TeLL me More» аналізує вимову і презентує мовний сигнал у вигляді графіку. Програма автоматично розпізнає помилки у вимові і виділяє неправильно озвучені слова або речення. Програма оцінює вимову у балах від 1 до 7: чим краще вимова, тим вище бал. Бали представлені у вигляді прямокутників, кожен з яких відповідає одному балу.

Програма пропонує користувачеві і роботу з відеосюжетами. Кожен відеосюжет триває близько трьох хвилин. За бажанням користувача одночасно з показом сюжету на екрані може відображатися переклад тексту сюжету. Після перегляду відеосюжету пропонується відповісти на декілька питань.

Різноманітні вправи (вправи-асоціації, вправи на підбір слів, вправи на відновлення речення із слів, розташованих в довільному порядку, вправи на заповнення пропусків, розгадування фраз-загадок, кросвордів) дають змогу користувачеві збагатити словниковий запас, поліпшити вимову,

удосконалити знання синтаксису, закріпити граматичні правила, граматичні структури, подані в діалогах. Численні письмові вправи, диктанти дають змогу перевірити знання лексики і граматики, а також поліпшити навички письма і розуміння усних і письмових текстів

Будь-яке граматичне правило можна уточнити в розділі *ГраMATика*.

Результати роботи фіксуються в *Карті успішності*. Загальний бал вираховується, виходячи з кількості виконаних завдань, вправ в кожному завданні і результатів цих вправ. Максимальний бал змінюється залежно від кількості вправ в кожному уроці.

Навчальний курс розподілено на 3 рівні складності : початковий, середній і просунутий – і буде цікавим як початківцям, так і знавцям мови. Проходження початкового рівня забезпечує тверде знання основ мови і можливість підтримати бесіду на прості теми. Програма середнього рівня дає змогу навчитися читати художню літературу і вільно спілкуватися німецькою мовою у будь-якій побутовій ситуації. Освоєння просунутого рівня дає можливість розуміти на слух теле-, радіопередачі і брати участь у бесіді з носіями мови на будь-яку тему.

Таким чином, на основі аналізу цих програм ми можемо зазначити, що вони реалізують диференційований підхід до навчання; зосереджують увагу на засвоєнні мовного матеріалу, а також спрямовані на розвиток умінь та навичок у мовленнєвій діяльності; мають можливості для здійснення зворотного зв'язку у процесі виконання завдань.

Аналізуючи чинні автоматизовані навчальні курси з іноземних мов, ми виявили низку їх недоліків, а саме – ці курси:

- не пов'язані своїм змістом з основними дисциплінами навчання;
- не створені для підтримки конкретних існуючих підручників;
- не забезпечують розгалужений зворотний зв'язок залежно від виду мовленнєвої діяльності;
- не реалізують головні дидактичні принципи навчання: лінгвістичну адекватність, усвідомленість, системність, проблемність.

На жаль, навіть у кращих зразках всесвітньо відомих мультимедійних курсів зворотний зв'язок обмежується подачею правильного варіанта відповіді в письмовій або звуковій формах.

Для використання в процесі самостійної роботи навчальна комп'ютерна програма має відповідати певним вимогам:

- мати зрозумілий мультимедійний інтерфейс;
- бути зручною у використанні;
- мати доцільний звуковий супровід;
- підпорядковуватися певній темі або спрямовуватися на вивчення конкретного матеріалу;
- спрямовуватися на розвиток умінь та навичок в різних видах мовленнєвої діяльності у поєднанні з викладом мовного матеріалу;
- здійснювати зворотний зв'язок (результативний чи консультаційний);
- відповідати рівню володіння іноземною мовою.

Отже, сьогодні форми і методи самостійної роботи тісно пов'язані з використанням комп'ютерних технологій, які, безперечно, підвищують ефективність засвоєння студентами навчального матеріалу. Навчальні комп'ютерні програми дають можливість повторення певного розділу навчальної програми; допомагають організувати самостійну роботу в зручний для студента час, у темпі, оптимальному для нього; вирішують питання постійного самоконтролю та полегшення контролю за процесом навчання з боку викладача. Сподіваємося, що зроблений нами аналіз програм допоможе викладачам організувати самостійну роботу студентів більш цікаво й ефективно, а також буде корисний тим, хто вивчає німецьку мову самостійно.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бебих В.В. Організація самостійної роботи майбутніх фінансистів у процесі навчання англomовного ділового писемного спілкування: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.02 "Теорія і методика навчання: германські мови" / В.В. Бебих. – К., 2009. - 24 с.
2. Голівер Н.О. Дидактичні умови використання комп'ютерних технологій у процесі навчання студентів вищих технічних навчальних закладів : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.09 «Теорія навчання» / Н.О. Голівер. – Луцьк, 2005. – 20с.
3. Корнева З.М. Самостійна робота як провідна форма організації навчальної діяльності з оволодіння іноземною мовою професійного спрямування у немовному вищому закладі освіти / З.М. Корнева // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://novyn.kpi.ua/2007-1/06_Korneva.pdf
4. Пішванова В. О. Використання навчальних комп'ютерних технологій у мовній підготовці спеціаліста / В.О.Пішванова // Вісник книжкової палати. – 2007 – №11 – С. 32-33
5. Скубашевська Т.С. Мовні стратегії у формуванні міжкультурного діалогу у Європейському просторі (соціально-філософський аналіз) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філос. наук : спец. 09. 00. 10 «Філософія освіти» / Т. С. Скубашевська. – Київ, 2005. – 19с.